

creează tensiuni care influențează negativ dezvoltarea capitalului social? Ce pot face politicienii pentru a promova crearea și menținerea capitalului social?

Lucrarea oferă atât o trecere în revistă a principalelor teme și dezbateri despre capitalul social din literatura de specialitate, cât și o analiză recentă a nivelului de participare politică și asociativă în aceste țări. Din punct de vedere metodologic, ea este, de asemenea, utilă deoarece prezintă diverse tehnici de analiză pornind de la datele sondajelor *Word Values Surveys*. Foarte bine structurat, materialul este ușor de parcurs, oferind bibliografie la sfârșitul fiecărui capitol, iar la final e inclus indexul de autori și de teme.

Social Capital and the Transition to Democracy este recomandată celor preocupați de înțelegerea modului cum funcționează democrația în țările foste comuniste, sugerând care sunt *the missing ingredients* ca tranziția către democrație să fie realizată.

Lavinia Ilie

Slavko Splichal

Public Opinion. Developments and Controversies in the Twentieth Century, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 1999, 365 p.

Lucrarea se constituie într-un studiu amplu, sincron și diacronic, al teoriilor opiniei publice. Perspectiva pe care o oferă cercetătorul sloven, profesor de comunicare și opinie publică la Universitatea din Ljubljana și director al Institutului European pentru Comunicare și Cultură, se realizează prin chemarea în scenă a autorilor și teoriilor care constituie substanța domeniului. Cele șapte capitole – 1) „Publicity, the Public and Public Opinion”; 2) „Public Opinion:

The Substance or Phantom of Democracy”; 3) „Public Opinion as a Form of Social Will”; 4) „Public Opinion and Participation”; 5) „Public Opinion as a Panopticon”; 6) „Political Institutionalization of Public Opinion”; 7) „Public Opinion and Mass Media” – evoluează din sfera conceptelor generale spre analiza punctuală tematică.

În abordarea introductivă din primul capitol, Slavko Splichal se confruntă cu imposibilitatea identificării unei definiții suficient de generale a unor noțiuni ca *public*, *publicitate*, *sferă publică* și *opinie publică*. Propunerea autorului, izvorâtă din necesitatea de a suplini un acord în cercetarea contemporană, se va folosi de interpretarea critică a unor contribuții fundamentale în acest câmp de cercetare.

Prima parte a capitolului întâi examinează publicul ca o categorie socială care apare ca actor politic sau subiect în relația specifică cu un proiect sau o activitate dată; zona publică în sensul de natură specifică sau caracter al oricărei activități sau spațiu social; publicitatea și conceptul de *sferă publică* ca infrastructură a integrării sociale prin discursul public, toate cele mai sus menționate contopindu-se conceptual în opinia publică propriu-zisă.

O altă temă importantă a capitolului este contradicția internă rezultată din asocierea termenilor *public* și *opinie* într-o sintagmă în care cuvântul *public* se referă la o categorie universală, obiectivă și rațională, în vreme ce *opinie* are drept conotații individualul, subiectivul, instabilul.

Istoria conceptului de *opinie publică* – expresie a Iluminismului și a secolului al XIX-lea –, concretizată în studiile sistematice dedicate acestui subiect în cel de-al doilea capitol al lucrării, este realizată printr-o incursiune în istoria gândirii europene. Astfel, pornind de la controversatul exemplu al democrației ateniene și al civilizațiilor timpurii din Asia Mică și Egipt, unde opinia publică era determinată

de pătura superpusă sau de indivizi proprietari ai capitalului (profeții veterotestamentari), Slavko Splichal se apropie de secolele XVII-XVIII, când guvernele devin mai populare. Opinia publică devine o realitate o dată cu zorii democrațiilor liberale, în care libertatea de gândire și dreptul la opinie se cer a fi valori de prim rang. Parantezele care deschid și închid acest capitol sunt teza lui Ferdinand Tönnies conform căreia promotorii guvernelor democratice nu credeau în infailibilitatea opiniei publice, dar erau dispuși să țină seama de ecurile judecării populare, respectiv teza lui Wilson conform căreia „cei aflați în serviciul public au obligația de a urma opinia publică”.

Bine venit și revelator este capitolul dedicat lucrării *Critica opiniei publice* a lui Ferdinand Tönnies. Pe lângă repunerea în discuție a operei clasicului german, cititorul va lua contact cu cea mai comprehensivă conceptualizare a opiniei publice ca formă de voință care are validitate ca judecată morală. Prezentând pe larg lucrarea lui Ferdinand Tönnies dedicată opiniei publice, autorul ne familiarizează cu analizele teoretice și istorice ale diferenței dintre opinia exprimată public, opinia publică, opinia publicului, precum și ale relației dintre religie și opinia publică.

Capitolele care urmează ar putea fi subsumate titlului celui de al cincilea capitol, „Public Opinion as a Panopticon”, a cărei coloană vertebrală ar putea fi considerată așa-zisa „spirală a tăcerii”, teorie dezvoltată

de Elisabeth Noelle-Neumann și care se bazează, alături de alte concepte, și pe controlul simultan al opiniei publice asupra indivizilor și a formelor de guvernare. Această teorie reconsideră conceptul de *opinie publică* dintr-o perspectivă diferită de cea a lui Ferdinand Tönnies, demonstrând că opinia publică se dezvoltă ca rezultat al interacțiunii dintre indivizi și mediul social, teorie lansată în 1940 de antropologul englez Tom Harrison, în articolul *What is Public Opinion?*. „Spirala tăcerii” a lui Elisabeth Noelle-Neumann se bazează pe un model al societății de masă în care indivizii sunt separați, fiind dependenți și influențați de mass-media, ca cel mai puternic agent al controlului social.

Lucrarea profesorului Slavko Splichal este magistrală prin vastitatea și diversitatea câmpului biografic. Pe lângă chemarea la viață, în confruntare, a diverselor teorii care ilustrează domeniul teoriilor opiniei publice, cercetătorul sloven atrage atenția asupra unor teorii și forme de cercetare neglijate sau uitate (de exemplu, contribuția lui Ferdinand Tönnies). Numai pentru că spiritul critic și luciditatea științifică ne împiedică să întâmpinăm o realitate dată fără rezerve, vom aminti repetițiile inutile ale unor definiții în capitole diferite. *Public Opinion. Developments and Controversies in the Twentieth Century* va sluji ca o călăuză inițiată pe terenul adesea abrupt și contradictoriu al acestui domeniu de prim interes al cercetării societății.

Ștefan Sebastian Szobotka